

УДК 373.3.091.32:51):37.015.31

**Розвиток творчого мислення учнів початкової школи у процесі
перевірки домашніх завдань на уроках математики**

Шевчук Ірина Василівна

канд. пед. наук,
доцент кафедри фахових методик
та інноваційних технологій у початковій школі
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

shevchukirina@online.ua

Лююк Оксана Вікторівна

канд. пед. наук,
доцент кафедри фахових методик
та інноваційних технологій у початковій школі
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

lov1207@ukr.net

***Анотація:** у статті висвітлена актуальність проблеми розвитку творчого мислення учнів початкової школи у процесі перевірки домашніх завдань на уроках математики: перевірки засвоєння табличних випадків множення методом дослідження, перевірки розв'язку складених задач із застосуванням елементів укрупнення дидактичних одиниць, аналізу схем міркування та граф-схем до задач; перевірки практичних завдань з розв'язку прикладів.*

***Ключові слова:** розвиток творчого мислення, творча діяльність учнів, зіставлення та протиставлення, складена задача, аналітичне міркування, схема міркування до задачі, граф-схема до задачі, активна форма перевірки домашнього завдання.*

Аналіз шкільної практики переконує нас в тому, що переважна більшість учнів початкової школи ще неспроможна виділяти на уроках математики найважливіші структурні елементи знань, встановлювати між ними причинно-

наслідкові зв'язки. Це, перш за все, свідчення того, що у дітей відсутня система знань, а наявна лише розрізнена сукупність інформації, яку вони отримали у результаті механічного запам'ятовування.

Причин тут багато. Однією із вагомих є та, що на сучасному уроці учень ще не став центральною фігурою, учнем-творцем, учнем-першовідкривачем, в той час, як творча діяльність дітей повинна займати на уроці провідне місце на всіх його етапах, в тому числі і на етапі перевірки домашніх завдань.

Тривалий час вчителями початкової школи недооцінювався етап перевірки домашніх завдань. Вони помилково вважали, що перевірка домашніх завдань може зводитись лише до фронтальної, або і зовсім не перевірятись, пояснюючи це тим, що перевірці підлягають учнівські зошити.

Спостереження за роботою вчителів сільських шкіл свідчать про те, що 48 відвіданих уроків математики на 14 (29,2%) уроках використовувалася фронтальна перевірка домашніх завдань, на 12 (25,0%) уроках переважала перевірка зошитів, на 8 (16,7%) застосовувалося виконання роботи аналогічної домашній і лише на 4 (8,3%) уроках був використаний творчий підхід до перевірки домашніх завдань.

Вивчення планів-конспектів з математики вчителів початкової школи дає підставу стверджувати, що такий стиль роботи носить систематичний характер. Таким чином, етап перевірки домашніх завдань недостатньо використовується вчителями (у нашому дослідженні лише 8,3%) для організації творчої діяльності молодших школярів. Це один із резервів для розвитку у дітей творчого мислення на уроках математики.

Мета статті полягає у визначенні ефективних методів перевірки домашнього завдання, які активізують думку дитини, сприяють розвитку творчого мислення учнів початкової школи. Пошук медичних підходів до більш ретельного вивчення навчального матеріалу з початкового курсу математики та розкриття схованих можливостей його змісту.

Завданням методичної статті є аналіз роботи вчителів початкової школи з реалізації даної проблеми, а також виявлення можливостей розвитку творчого

мислення учнів початкової школи у процесі перевірки домашніх завдань на уроках математики.

Розглянемо види перевірки домашніх завдань на конкретному матеріалі.

Перевірка розв'язку прикладів:

$$\begin{array}{lll} 8 \cdot 3 + 8 \cdot 7; & 45 + 48; & 56 - 64 : 8; \\ 8 \cdot 2 + 8 \cdot 8; & 73 - 18; & 16 - 16 : 8; \\ (16 + 56) : 8; & (100 - 36) : 8. & \end{array}$$

Вчителю доцільно запропонувати учням не просто назвати відповіді прикладів, які виконувати учні дома, а включитись в активну розумову діяльність під час перевірки домашнього завдання:

1) прочитати відповіді, де ви знаходили суми;

$$(8 \cdot 3 + 8 \cdot 7 = 80; 8 \cdot 2 + 8 \cdot 8 = 80; 45 + 48 = 93)$$

2) прочитати відповіді, де ви знаходили різниці;

$$(16 - 16 : 8 = 14; \quad 56 - 64 : 8 = 48; \quad 73 - 18 = 55)$$

3) прочитати відповіді, де ви знаходили частки;

$$((16 + 56) : 8 = 9; \quad (100 - 36) : 8 = 8)$$

4) перший вираз прочитати різними способами $8 \cdot 3 + 8 \cdot 7 = 80$

1 спосіб. Знайти суму, перший доданок якої поданий добутком чисел 8 і 3, а другий доданок добутком чисел 8 і 7;

2 спосіб. Добуток чисел 8 і 3 збільшити на добуток чисел 8 і 7;

3 спосіб. До добутку чисел 8 і 3 додати добуток чисел 8 і 7.

5) прочитати відповіді, які є двоцифровими числами; (80,80,93,55,48,14)

6) прочитати відповіді, які є круглими числами; (80,80)

7) прочитати відповіді, які є парними числами; (80,80,8,48,14)

8) прочитати відповіді, які є непарними числами; (9,93,55)

9) прочитати відповідь, яка є найбільшим числом; (93)

10) прочитати відповідь, яка є найменшим числом; (8)

Види перевірки задач.

Задача 1. (3 клас). *Черговому у шкільній їдальні потрібно розкласти на столі 18 млинців по 2 в кожен тарілку. Скільки дітей сидять за столом ?*

Завдання. З числових даних 18, 2, 9 скласти всі можливі задачі на множення

і ділення:

$$18, \square, 9;$$

$$18, 2, \square;$$

$$\square, 2, 9.$$

Це перші кроки дитини як творця, які сприяють і засвоєнню залежності між компонентами і результатом дій:

1) Які компоненти невідомі у кожній задачі? (дільник, частка, ділене).

2) Як змінити кожний із цих компонентів?

3) Чим схожі і чим відрізняються наступні задачі :

$$2, 9, \square;$$

$$\square, 9, 18;$$

$$2, \square, 18.$$

4) Які компоненти невідомі у кожній задачі? (добуток, перший множник, другий множник).

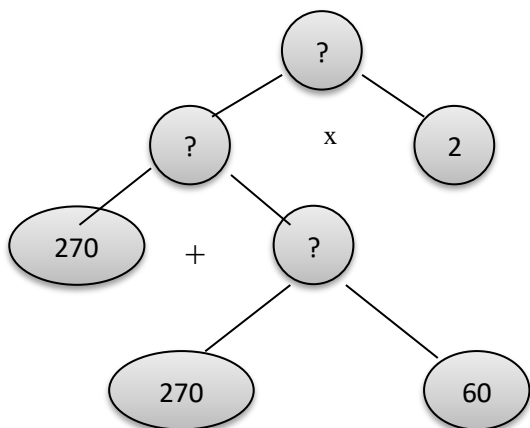
5) Складіть прості задачі за даними схемами і порівняйте їх з попередніми задачами.

У результаті проведеної перевірки розв'язку задачі, учитель спрямовує дітей на творчу діяльність, широко використовує прийом порівняння, що сприяє свідомому засвоєнню математичного матеріалу.

Задача 2 (4 клас). *У саду бригада збрала 270 кг груш, яблук на 60 кг більше, а слив у 2 рази більше, ніж груш і яблук разом. Скільки кілограм слив було зібрано бригадою ?*

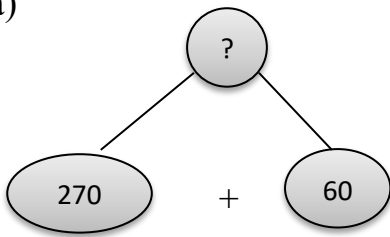
До даної задачі доцільні такі види перевірки:

1. Провести міркування за схемою.

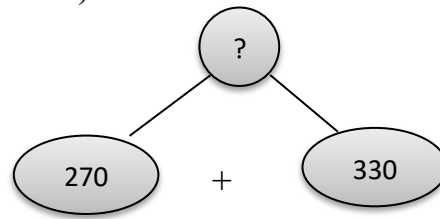

2. Які питання можна поставити до схем:

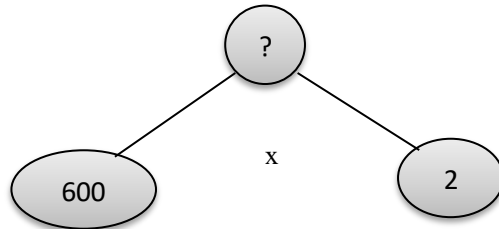
а)

б)

в)

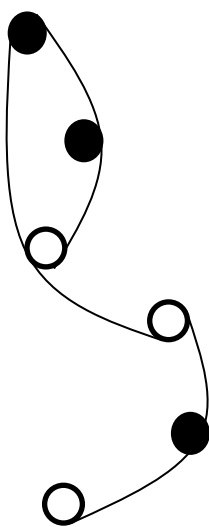

Домашня задача може бути проілюстрована і за допомогою граф-схеми. Граф-схемою називають схему, яка складається з точок і дуг, що сполучають ці точки. Як показали дослідження психологів, учні початкової школи глибоко усвідомлюють зв'язки між даними та шуканими величинами задачі, якщо ці зв'язки подано за допомогою графа.

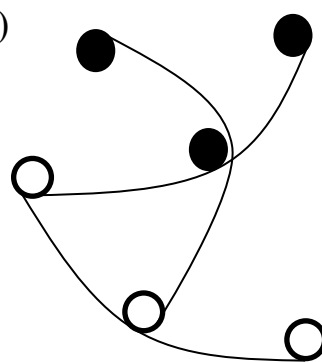
У граф-схемі позначатимемо відомі компоненти задачі темними (зафарбованими) точками, а невідомі не зафарбованими. Кожне співвідношення, що існує між згаданими компонентами позначатимемо дугою.

3. Яка із граф-схем може бути розв'язком даної задачі ?

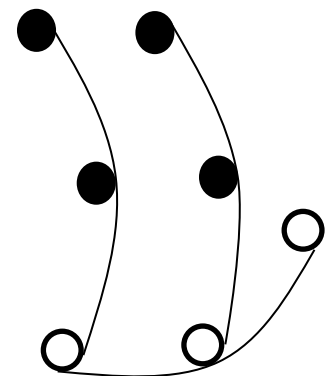
а)

б)

в)

Особливий інтерес до творчості викликають у дітей завдання на конструювання. Розглянемо це на прикладі задачі (2 клас). *На клумбі учні*

вирішили посадити 35 троянд, це на 8 більше, ніж нарцисів. Скільки посадили учні нарцисів?

Пропонуємо види перевірки з елементами творчої роботи:

1. Заміни підкреслені слова іншими так, щоб не змінився зміст задачі.
2. Заміни виділені слова іншими так, щоб задача розв'язувалась такою ж самою дією.
3. Склади задачу аналогічну даній.

Вибір форми перевірки домашньої роботи, як правило, залежить від поставленої мети.

Наприклад, учитель запланував перевірити засвоєння учнями табличних випадків множення числа 9.

Доцільно організувати таке дослідження:

- На скільки одиниць збільшується кожний наступний добуток при множенні 9 ?
- Назвати парні відповіді (18,36,54,72,90).
- Яку закономірність при цьому ви помітили? (Множимо на парне число, отримуємо парні відповіді і навпаки).
- Прослідкуйте за десятками і одиницями у відповіді. Який висновок ви можете зробити ? (Десятки збільшуються на одиницю, а розряд одиниць зменшується на одиницю ?
- Чи можуть бути добутки 42,53,62 відповідями при множенні 9? (Ні, тому, що у відповідях сума одиниць і десятків дорівнює 9. Запропоновані відповіді не відповідають цій умові).
- Назвати всі числа, що у сумі складають 9 (54,72,81 тощо.)

Запропонована дослідницька робота збуджує інтерес у дітей до теми, що вивчається, сприяє більш глибокому розумінню математичних положень, закономірностей.

Таким чином, творчі завдання на будь-якому етапі уроку дозволяють учителю розширювати і поглиблювати математичні знання учнів, застосовувати їх у розв'язанні прикладів і задач підвищеної складності. Все це

позитивно впливає на загальний математичний розвиток учнів, на підвищення інтересу до дисципліни.

Тому роль перевірки домашніх завдань на уроці математики особливо зростає, тому що вона сприяє узагальненню та систематизації знань, активізує спостережливість учнів, спонукає їх до творчої діяльності, розвиває пізнавальну активність і самостійність, враховує індивідуальні особливості учнів.

Навчання молодших школярів творчій пізнавальній діяльності на різних етапах уроку - перспективний і актуальний напрямок. Подальше його вдосконалення дозволить відкрити внутрішні резерви процесу навчання молодших школярів, використовувати їх на практиці, розвивати творче математичне мислення, формувати стійкий пізнавальний інтерес і позитивне ставлення до навчання математиці.

Список літератури :

1. Богданович М. В. Методика викладання математики в початкових класах / М. В Богданович., М. В Козак., Я.А Король. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2008. — 368 с.
2. Эрдниев П.М. Теория и методика обучения математике в начальной школе / П.М. Эрдниев , Б.П. Эрдниев . – М.: Педагогика, 1988 – С. 205.
3. Шевчук І.В Методичні підходи до розв'язування текстових задач у початковому курсі математики / І.В. Шевчук , Г.К.Шевчук, вид. 2-ге – Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. – 176 с.

Шевчук Ирина Васильевна, Лоюк Оксана Викторовна

Развитие творческого мышления учеников начальной школы в процессе проверки домашних заданий на уроках математики

Аннотация: в статье освещена актуальность проблемы творческого мышления учеников начальной школы в процессе проверки домашнего задания по математике: проверка табличных случаев умножения методом исследования, проверка решения составных задач с использованием укрупнения

дидактических единиц, анализа схем мышления и граф-схем; проверка практических заданий по решению примеров.

Ключевые слова: *развитие творческого мышления, творческая деятельность учеников, сопоставление и противопоставление, составная задача, аналитическое мышление, схема мышления к задаче, граф-схема к задаче, активная форма проверки домашнего задания.*

Shevchuk Iryna, Loiuk Oksana

The development of creative thinking of elementary school students in the process of checking homework in mathematics lessons

Abstract: the article highlights the urgency of the problem of creative thinking of primary school students in the process of checking homework in mathematics: checking tabular cases of multiplication and division by the research method, checking the completion of composite tasks using enlargement of didactic units, analysis of thinking patterns and graph diagrams; verification of practical tasks by solving examples.

Key words: *development of creative thinking, students' creative activity, juxtaposition and contrasting, composite task, analytical thinking, scheme of thinking for the task, graph-scheme for the task, active form of checking homework.*